

Hollai Keresztély

A hiányzó tizennyolc év

Jézus 12 éves és 30 éves kora közötti időszakáról nem hallunk a Szentírásban. Nehezen hihető, hogy 29 éves koráig békésen dolgozott otthon a családi műhelyben, majd elérvén 30. életévét, elindult a Jordán mellé, hogy ő is megtisztuljon a Keresztelő (Bemerítő) által meghirdetett tisztulási szertartásban, s hogy az ezt követő pusztai 40 nap után mint nagy prófétai erővel rendelkező tanító és gyógyító rabbi lépjen fel Izrael-szerte.

Rokona volt Jánosnak, a prófétának, aki nem a városban töltötte napjait, hanem a pusztában (Lk 1,80). Jeruzsálemből nézve ez a „puszta” Qumrán is lehetett.

Már korábban is gondoltak arra, hogy a kereszténység eredete szorosabb kapcsolatban van az esszénus mozgalommal, „párttal” (Voltaire [1694-1778], Ernst Renan [1823-1892]). Ma talán mégis érdekes ezen elképzelést újból végiggondolnunk, figyelembe véve az újabb kutatások eredményeit is.

1. Kapcsolat

a Keresztelő révén?

Josephus Flavius (kb. 37–100) maga írja le, hogy 16 éves korában az esszénusok közé lépett. Josephus Flavius zsidó pap leszármazottja volt; Galileában részt vett a rómaiak elleni háborúban, majd átpártolt, kegyelmet kapott, és Rómában telepedett le. Keresztelő János szintén papgyerek volt, s „a pusztában élt addig a napig, amíg nyilvánosan föl nem lépett Izraelben” (Lk 1,80). Tehát hasonló az út kezdete!

Jézus nem volt ugyan pap gyermeke, Lévi leszármazottja, hanem Dávid-fia volt, de rokonságban állott Keresztelő Jánossal. Lehet, hogy a karizmatikus rokonnal Jézus is járt Qumránban!?

A pusztáról, a pusztában lévő barlangokról, ahová a hűséges zsidók kimenekültek a szeleukida hellenizálás elől, bőven olvashatunk a Makkabeusok könyveiben (pl. 1Makk 2,29.31).

2. Izajás-idézetek kísérik Jézust

A qumráni barlangokban találtak közül Izajás (*Jesaja*) könyve (a Templomtekercs Közösségi szabályzatát nem számítva) az egyetlen teljesen fennmaradt irat. Ezen kívül fenn-

maradt még több töredék a könyvből, és több Izajás-kommentár is. Tehát mindenképpen fontos könyv volt Qumránban. Nevezetes, hogy az Izajásból vett idézetek végigkísérik Jézus egész életét.

Már Keresztelő János Izajással hirdeti meg őt; mind a négy evangéliumban halljuk: „Készítsétek elő az Úr útját...” (Iz 40,3 skk). Majd amikor meglátja, hogy Jézus közeledik feléje, ezeket mondja. „Nézzétek, az Isten szolgája...Ő az, akiről mondtam, utánam jön egy férfi, aki nagyobb nálam...” – Ha János szavait „Isten bárányával” fordítanánk, az is összefüggésben állna Izajással (Iz 53,7), és nyelvtanilag is lehetséges lenne, mert az eredeti arámi *talja* bárányt és szolgát is jelent. A körülálló zsidók számára az izajási „Úr szolgája” kifejezés lehetett János szavainak a helyzethez illő értelme (Izajás 42-től kezdve az Úr szolgájának 1., 2., 3. és 4. éneke). Máté a 12. fejezetben igazolja is ezt az értelmet: „Ez az én szolgám...” (18. vers). Az ApCselben Jézus többször is „Isten szolgája” (3,26; 4,27). Jézus maga sohasem nevezte magát „báránynak”, ő a „jó pásztor” volt (Jn 10,11). Az első keresztények önmeghatározása a görög *probaton* = juh elnevezés volt, ami természetesen következik Jézus szavaiból: „Juhaim hallgatnak a szavamra...” (Jn 10,27). A korai Jézus-ábrázolások is báránnyal a vállán ábrázolják őt.

Első zsinagógai fellépésekor Jézus Izajás könyvét kapja a kezébe: „Az Úr Lelke rajtam, ő kent föl engem...” (Iz 61,1 skk). A későbbiek folyamán sokszor halljuk még Izajást, egészen a Golgotáig! Márk a 15. fejezetben ezt mondja Jézus halálának körülményeiről: „És törvényszegők közé számították”, ami szintén Izajás-idézet (Iz 53,12).

3. A helyszínek

Qumrán az esszénus szekta közép-pontja, kiindulópontja volt, de Jézus idejében már több helyütt is kialakultak ilyen közösségek Izrael városai-ban. Lélektanilag csak úgy állhat ki valaki siker reményében egy új tanítással, ha új gondolatai számára van valamilyen befogadó közösség (például Pál semmire sem ment Athén-

ban, amikor csak úgy kiállt az agorára beszélni). Valószínűleg Kafarnaumban is volt ilyen közösség. Csak így tudjuk megmagyarázni azt a tényt, hogy börtölése után Jézus miért hagyta el Názáretet, s miért költözött Kafarnaumba, hogy működésének legfontosabb színtere legyen (Mt 4,13). Lukács szerint ezt földije is nyilván tartották, és rossz néven vették tőle (Lk 4,24). (Itt is halljuk Izajás próféciáját (Mt 4,15 skk). (Vö. 2. pont.)

Betsaida városa közel, szintén a tó partján feküdt (András, Péter és Fülöp szülővárosa, Jn 1,44). Valószínűleg a Galileai-tenger partján működő halászok számára sem volt teljesen idegen az új rabbi igehirdetése, ezért is tudtak oly meleg szívvel és oly gyorsan csatlakozni hozzá.

Amikor bevonul Jeruzsálembé, és szüksége lesz a szamárcsikóra, elküldi a két tanítványt azzal, hogy ha valaki megkérdi őket, miért kötik el az állatot, ezt kell nekik mondaniuk: „Az Úrnak szüksége van rá.” Látszik, hogy az „Úr” szó itt is ismert embert jelentett, mert különben a gazdája nem engedte volna el a szamarat. Jézus tudta, hogy hol talál rokon közöséget (Mt 21,1 skk)! Hasonló a helyzet, amikor Jézusnak teremre van szüksége a húsvéti vacsorához. A húszeszes városban biztosan egyszerre több helyen is cipeltek vizeskorsókat. De az „esszénus kerületben” már tudták, hogy ki az a bizonyos rabbi, akinek szüksége van a teremre a vacsorához.

Mindez csak feltételezés, de a későbbiek szerint igen valószínűnek tűnik a fenti pont.

4. Az időszámítás

A qumráni kutatásokból tudjuk, hogy az esszénusok az ősi napév szerint számolták az időt. A fennmaradt szövegek világosan mutatják, hogy ismerték a nap-éj egyenlőségek időpontjait és a téli-nyári napfordulókat, és számoltak velük. Ezért a szír holdévhez igazodó hivatalos zsidó ünnepek sem vágtak egybe a qumrániakkal, bár ők is zsidók voltak. A János-evangéliumnak (a szinoptikusoktól eltérő) kronológiáját véve alapul a hivatalos húsvéti vacsora (széderlakoma) időpontjában Jézus már halott volt, tehát nem ehette meg ta-

nítványaival a húsvéti bárányt! A vádló papi vezetőség nem ment be a helytartóságra, „nehogy tisztátalanokká legyenek, hogy megehessék a húsvéti bárányt” (Jn 18,28). Az elentmondást csak azzal lehet feloldani, hogy Jézus az esszénus naptár szerint fogyasztotta el barátaival a pászkabárányt, már kedden este. E tény pontosan egybevág a Kaifás palotájában elhangzó figyelmeztetéssel, amikor Jézus haláláról tárgyaltak: „Ne az ünnepnapon, nehogy zavargás támadjon a nép között” (Mt 26,5).

5. Az elnevezés

Az „esszénus” szó valószínűleg az arámi *aszajja* = gyógyítók szóból származik. Jézus működésének a tanítás mellett legfontosabb területe a gyógyítás volt. „...és meggyógyított a nép között minden betegséget” (Mt 4,23).

A szekta maga „a szegények”-nek nevezte magát (1QpHab 12, 3, 6). Az ún. boldogság-mondások első mondata: „Boldogok a lélekben szegények.” Fontos tisztáznunk, hogy ezek a mondatok egy hosszabb tanítói beszéd elején állnak, tehát nem egy hosszabb fejtegetés összefoglalása, hanem az egybegyűltek köszöntése (tulajdonképp a mondatok második felében mind a nyolc alkalommal állhatna ez is: „mert ők Isten fiai”). Jézus elé összesereglett egy nagyobb embercsoport, látja őket, látja, hogy sokfélék, szeretné őket köszönteni, szeretne beléjük lelket önteni, hogy követni tudják tanítását. Szembefordul velük, és azt mondja: „Boldogok vagytok!” Nagyon valószínű, hogy gazdagok nem fészkelődtek közöttük, de akkor miért hangsúlyozza Jézus a szegénységet, sőt, a lélekben szegénységet, méghozzá az első helyen? Talán mert látta közöttük a kafarnaumi esszénus közösség tagjait is.

Nevezetes és ide vágó hely: Keresztelő János a börtönben hallja Jézus tetteinek hírért, s elküldi a tanítványait hozzá. Jézus indirekt módon így üzen vissza (Iz 35,5-6 – vö. 2. pont): „Vakok látnak, sánták járnak, leprások megtisztulnak, süketek hallanak, halottak föltámadnak, a szegények pedig hallgatják az örömhírt.” Ha figyelmesen olvassuk Izajást, akkor feltűnik, hogy ott nincsen szó a föltámadásról! De a Makkabeusok 2. könyvében többször is (2Makk 7. fejezetben háromszor is!). Éppen e könyvek szólnak a hitüket megtartó zsidóság kimeneküléséről a „pusztá”-ba, azaz a qumráni közösség megszü-

letéséről. Ezt igazolja a Qumránban talált 4Q 521-es töredék, amelyben szintén a halottak föltámasztásáról van szó.

Ugyanígy nincsen szó Izajás e részében a „szegényekről”. Tehát ez a két kitétel Jézus betoldása Izajásba, amelyeket Keresztelő János természetesen megértett! Ehhez hozzá kell tennünk még, hogy Iz 61-ben viszont van szó a szegényeknek viendő örömhírről. Tehát amikor Izajás e sorát idézi Lukács a 4,18-ban, akkor az evangélista egészen természetesen beilleszti Jézust az esszénus háttérbe. A két izajási hely ilyen összekapcsolása szintén a 2. pontunkat erősíti, bővíti.

6. Az életmód

Qumránban vagyonszűrségben éltek az emberek, nem ismerték a magántulajdont. Amikor az írástudót így figyelmezteti Jézus (Mt 8,20): „...az Emberfiának nincsen hová lehajtania fejét”, nem arról van szó, hogy a réten alszik, hanem arról, hogy nincsen saját háza stb.

Amikor Jézus útnak indítja tanítványait, hogy hirdessék: „Közel van a mennyek országa”, akkor arra szólítja fel őket, hogy „semmit se vigyenek az útra, csak vándorbotot; se kenyeret, se tarisznyát, se pénzt az övükben... ne öltsenek két ruhát” (Mk 6,8-9). Tipikus képe a qumráni szegénységnek: új ruhát, lábbelit csak akkor vettek, ha a régi lepusztult róluk.

A „jó mestert” emlegető, önmagát hibátlanak tartó embernek ezt ajánlja Jézus: „...menj el, add el mindazt, amit birtokolsz, és add a szegényeknek” (Mk 10,21). Tehát az életszentségben a legmagasabb fok a vagyontalanság (ismét Qumrán!). Jézus halála után az első követők pontosan ezt az életmódot folytatják. „A hívek összetartottak és mindenük közös volt” (ApCsel 2,44). Ezzel az életvitellel egyúttal el is különültek a „nép”-től, mert ahogy olvassuk, „a nép szeretetében álltak” (ApCsel 2,46). – A korai kereszténység mint Qumrán folytatása!

Bár Qumránban ismerték az esküt, de csak a közösségbe való belépéskor tett esküt. Jézus: „Én pedig azt mondom nektek, egyáltalán ne esküdjétek... Beszédetek legyen igen, igen, nem, nem. Ami ezt meghaladja, az a gonosztól van” (Mt 5,34-37).

A qumráni társadalom gerince a nőtlenségben élő férfiak csoportja volt. Keresztelő János és Jézus is 30 éves volt a nevezetes bűnbánati szertartás

idején. Mindketten nőtlenségben éltek. Érdekes helye az Újszövetségnek az, amikor Jézus a házasság felbonthatatlanságáról beszél (Mt 19,5 skk). A nőtlenségről szóló folytatás tulajdonképpen nem tartozik szorosan a témához; ez csak alkalom Jézus számára, hogy megindokolja a maga nőtlenségét: „Van, aki a mennyek országáért önként mond le a házasságról.” Ismét a qumráni életmódról van szó. Ti. az akkori zsidó társadalomban nem volt szokás a nőtlenség, sőt szinte bűnnek számított a „Szaporodjatok, és töltsétek be a földet!” isteni utasítással szemben (1Móz 1,28). A Jézus utáni időkben is felmerül a nőtlenség (1Tim 4,3) mint tévtanítás, pedig ez csak egy konzervatív, qumráni gondolatmaradék volt.

A széderlakoma a család ünnepi eseménye volt. A szertartás lényeges eleme az, hogy a kisgyermek megkérdezi az ünnep értelmét, amire a családfő elmondja az Egyiptomból való szabadulás történetét. Ezzel szemben a jézusi húsvéti vacsora minden leírása a 12 férfi – qumráni jellegű – ünnepi együttlétéről szól, s azóta is így él a történeti emlékezetben.

7. További megfelelések

Már előzőleg Keresztelő János használja a farizeusokhoz, szaduceusokhoz intézett szavaiban a „vipérák fajzata” kifejezést (Mt 3,7), amely csakis a qumráni „Magasztalások” tekercsben fordul elő.

Az esszénusok úgy gondolták, hogy a régi, elrontott szövetséget újítják meg, ők az Új Szövetség gyülekezete. Már Jeremiás prófétál az „új szövetségről” (Jer 31,31-33). Erre utalnak Jézus szavai a számariai asszonyhoz: „Hidd el nekem, asszony, elérkezik az óra, s már itt is van, amikor igazi imádói lélekben (*en pneumat* = szellemileg) és igazságban imádják az Atyát” (Jn 4,23). Majd az utolsó vacsorán is idekapcsolódik az Új Szövetség említése (Mk 14,24).

Másik meghatározásuk: ők a „világosság fiai” (1Q S1). János evangéliumában sokszor előfordul a „világosság” szó. „A világosság a világba jött”, „én vagyok a világ világossága”, „világossága vagyok a világnak”, „hogy a világosság fiai legyetek” (3,19; 8,12; 9,5; 12,36) stb.

Jusson eszünkbe, András és az evangélista János korábban Keresztelő János tanítványai voltak (Jn 1,35), tehát közvetlen csatornán jön a „világosság” szó, noha Lukácsnál is van

utalás a világosságra (Lk 8,16 és 11,33).

Az esszénusok tudtak egy papról, aki az „igazság tanítója” volt (szemben Jonathánnal, a „gonosz pappal”). „...valóban tanítványaim vagytok, megismeritek az igazságot”, „én vagyok az út, az igazság és az élet”, „arra születtem,... hogy tanúságot tegyek az igazságról”. Mind a három idézetet szintén Jánosnál olvashatjuk (8,31, 14,6, 18,37)!

Nagyon árulkodó a Hegyi Beszéd következő részlete. „Hallottátok a parancsot: Szeresd felebarátodat, és gyűlöld ellenségedet...” Ebben az a nevezetesség, hogy a héber Bibliában (3Móz 19,18) csak ez áll: „Szeresd embertársadat úgy, mint magadat. Én vagyok az Úr”, tehát itt nincsen szó gyűlölködésről! Ezzel szemben Qumránban (1QS 1,9-10): „...a sötétség fiait gyűlöljétek!” (Természetesen Jézus ezzel nem ért egyet, lásd alább, 8. pont.)

8. Tovább lépés

Egész eszme-futtatásunknak a lényege annak megfigyelése, kitapintása, hogy Jézus *hogyan lép tovább* az

esszénus eszméktől. Tudja, s meg is fogalmazza, hogy újat akar, s így szembekerül Jánossal, aki egy konzervatívabb világot képvisel (a qumráni eszményt, amelyet talán lehetne fundamentalistának is nevezni). Ekkor és ebben fedezhetjük fel igazán Jézus megváltói munkájának mibenlétét! Jézus tisztázza: „A próféták és a törvény Jánosig tartottak” (Mt 11,13). A „modernizálásnak”, a régi törvények finomításának a kerete ez: „Mondatott a régieknek,... én pedig azt mondom...”; avagy: „Hallottátok a régieknek szóló parancsot..., én pedig azt mondom.”

Qumráni hit szerint ők az „utolsó időkben” élnek. Jézusnál úgy alakul át ez a gondolat, hogy az izajási jóslat teljesült be: „Ma beteljesült az Írás” (Lk 4,21). Amikor szétküldi tanítványait, akkor is azt mondja: „Menjétek, és hirdessétek, közel van a Menynek Országá” (Mt 9,7). Szent Pál és az első keresztények is eleinte abban a hiedelemben éltek, hogy hamarosan itt a végső ítélet.

Az előző pontban tárgyalt idézet folytatása Jézus szájából: „Szeressétek ellenségeiteket...” (Mt 5,44).

Jézus e tanítása bizony sok gondot okoz a ma emberének is, de a qumráni háttér igen nagy segítséget nyújt a megértéséhez. A qumrániak az „Új Szövetség gyülekezete”, ők a „világosság fiai”, az ő papjuk az „igazság tanítója”. Tehát a qumráni szövegekből világosan kihallani, hogy ők az „igazhitűek”, s mindenki mást gyűlölni kell, azaz igen éles határvonalat kell húzni ember és ember között. Ez a magatartás visz az ellenség-

kép kialakításához: Ha az én hitem teljesen tökéletes, akkor a másoké teljesen rossz! De lehet, hogy az én hitem mégsem tökéletes, lehet, hogy van valami igaza a másoknak is. Lehet, hogy a másik mégsem ellenség, s nincs kit gyűlölnöm! E gondolatok mentén lassan meg lehet oldani az összes nehézséget Jézus tanításában, s megszülethetik Jézus megváltásának legnagyobb következménye, a BÉKE.

A qumráni közösségbe csak két év próbaidő után lehetett bekerülni, Jézus egy pillanat alatt befogadta közösségébe az igaznak tűnő embert, ld. Lévi meghívását (Mk 2,14), vagy Péter, Fülöp, Nátánáel meghívását (Jn 1,40 skk).

Qumránban a szombatot igen szigorúan betartották. Ezzel szemben hangzik Jézus talán legradikálisabb tanítása: „A szombat lett az emberért, nem pedig az ember a szombatért” (Mk 2,27). (A Makkabeusok 1. könyvében olvashatunk arról, hogy a puszta barlangjaiba húzódott, igazságot kereső emberek – mintegy ezer ember – szombaton nem fogtak fegyvert védekezésül, hanem inkább hagyták magukat lemészárolni a hellenizálódott királyi katonák által. Ezt a szigorúságot később Júdás Makkabeus apja, Mattatias enyhítette.)

Befejezésül

Eszme-futtatásom „talán”, „ esetleg” szócskákkal kikövezett talajon halad, de fasorként keményfából faragott tények kísérik.

Remélem, hogy ha azzal kísérletezem, hogy Jézusunk működését tágabb háttérbe állítom, akkor nem lerontom az ő lelkének fényét, hanem éppen közelebb hozom hozzánk, szerethetőbbé téve őt!

Általában véve is ezt mondhatjuk: Jézus tevékenységének fő jellemzője, hogy a kor zsidó eszméiből – a farizeusokéból, a zelotákéból, a papokéból, a nép lelki vezetői és az esszénusok elgondolásaiból (akár pozitíve, akár negatíve) és természetesen az egész Bibliából – új, a végtelenbe mutató tanítás-együttest állít össze. S e munka továbbadásához, terjesztéséhez egy csoportnyi embert, tanítványokat szervez egybe, illetve ezek egy tágabb körét. E közösségnek lett Péter a vezetője.

A „Q” jelzetek
a qumráni tekercsek jelei.

